

KERTINĖ PARAŠTĖ

Poezijos dienas pasitinkant

Šių metų Poezijos dienos, kaip ir kasmet, bus Vainikų dienos savaitgalio pradžioje. Tai jau tradicija. Kai kiti literatūriniai renginiai Chicagoje per daug klausytojų nesutraukia, tai pavašarinės poezijos šventės visada buvo maloni išimtis. Kasmet regime ir girdime vis naujus poezijos kūrėjus, ir jie klausytojų niekad neapvylė.

Su šių metų Poezijos dienų programos dalyviais — Kaziu Bradūnu ir Antanu Gustaitiu — visuomenės supažindinti nereikia. Jie labai gerai žinomi ne vien savo eiliuota kūryba, bet ir sugebėjimu savo žodį ryškiai perduoti.

Lietuva yra poetų tauta. Visi žinome, kad lietuvių liaudies, nežinomi poetai, sukūrė šimtus tūkstančių nepakartojamų liaudies dainų, poezijos kūrinių, tikrų šedevrų, kuriais gėrėjosi ir gėrisi svetimtaučiai tyrinėtojai. Nemaža tų dainų pasinaudojo ir savo kūrybai net tokie literatūros didžiūnai, kaip Goethe, nors poezijai prasiskverbti į kitų tautų, kalbų pasaulį labai sunku. Bepigū muzikai, tapybai ar skulptūrai, kurių kalba yra universali. Net beletristikai lengviau negu poezijai. Ir vis dėlto jau nemaža turime mūsų poezijos — liaudies ir autorinės — kūrinių išverstų į svetimias kalbas, pradedant Donelaičiu, baigiant pačiais jauniausiais. Ir tie vertimai padaryti ne atkiština, bet stengiantis sugauti kūrėjo žodžio ir minties nuotaikas, niuansus, pakartoti ritmą, surasti atitinkamą rimą. Jei ir svetimieji susidomi mūsų poezija, vadinasi, jos autoriai vertinami tarptautiniu mastu.

Ta proga verta kiek prisiminti praeitį. Atgimusi Lietuva savo trumpu žydėjimo metu literatūrai davė daug iškilių poezijos meistrų. Ypač tai pastebima antram nepriklausomos Lietuvos dešimtmety. Prieš 60 ar 50 metų laikinoji sostinė, Kaunas, buvo tiesiog poetų Parnasas. Apie 1930 metus ir vėliau ten gyveno Maironis, Adomas Jakštas, Mykolas Vaitkus, Kazys Binkis, Balys Sruoga, Faustas Kirša, Liudas Gira, Petras Vaičiūnas, Vincas Stonis, Vincas Mykolaitis-Putinas, Petras Babickas, Antanas Rimydis, Petronėlė Orintaitė, Stasys Santvaras ir dar kiti. Kiek jaunesni, atvykę į Kauną studijuoti, papildė poetų eiles, iškilo į pirmą eilę kūrėjai — Bernardas Brazdžionis, Salomėja Neris, Antanas Miškinis, Henrikas Radauskas, Kotryna Grigaitytė, Gražina Tulauskaitė, Jonas Kossu-Aleksandravičius (Aistis), Kazys Zupka, Mykolas Linkevičius, Antanas Gustaitis, Kazys Inčūra, Alfonsas Tyruolis, ir nemaža kitų.

I anų gretas įsijungė jau pati jauniausioji karta, suvažiavusi į Kauną mokslo semtis — Kazys

Bradūnas, Henrikas Nagys, Alfonsas Nyka-Niliūnas, Vytautas Mačernis, Paulius Jurkus, Leonardas Žitkevičius, Eugenijus Matuzevičius...

Čia neminimi tie, kurie ne Kaune gyveno arba į literatūros aukštumas iškilo ne poezijos kūriniams, bet kitados rašė ir eilėraščius, pvz., Vincas Krėvė, Antanas Vaičiulaitis, Juozas Albinas Herbačiauskas ir kt. O kiek dar būtumėm turėję iškilių poetų, jei ne nelaimingas karas ir visa tai, kas po to sekė. Apie nepriklausomos Lietuvos poezijos ir apskritai literatūros klestėjimą gražiai yra pasakęs Antanas Vaičiulaitis: „Galėtumėm tarti, kad Kauno slaitai ir kloniai tada skambėjo lyrikos balsais, kaip niekadoms jokia Lietuvos vieta nėra taip skambėjusi“ (*Lietuvių literatūra svetur*, p.10).

Rašytą dailių žodį, ne vien poeziją, bet ir beletristiką perduoti klausytojui gyvu žodžiu tradicija taip pat siekia anuos nepakeičiamus nepriklausomos Lietuvos laikus. Literatūros vakarai, popietės turi savo istoriją. Bene pirmą viešą literatūros vakarą surengė 1927 gruodžio 11 dieną studentų ateitininkų „Šatrijos“ meno draugija Kauno universiteto didžiojoje salėje. Taigi šiomet minime 60 metų sukaktį. Tada buvęs „Šatrijos“ pirmininkas Juozas Grušas, atidarymas vakarą, priminė, jog tokios literatūrinės valandėlės skatina žmogų nors trumpam pakilti nuo kasdienės žemės pilkos plokštumos ir siekti estetinių vertybių gilesnio pažinimo. Paragino, kad pirmas

Kaip ažuols drūts prie Nemunėlio...

Kompozitoriaus Stasio Šimkaus 100 metų gimimo sukakties minėjimai Lietuvoje

ALGIS ŠIMKUS

Pastaraisiais metais Lietuvoje pradėta vis dažniau viešai prisiminti ir iškilmingai paminėti iškiliuosius pirmosios 20-jo amžiaus pusės mūsų tautinės kultūros darbuotojus. Muzikos srityje jau buvo suruošti šimto metų gimimo minėjimai Miko bei Kipro Petrauskų, Juozo Naujalo ir Juozo Gruodžio. Šių metų vasario pradžioje atėjo eilė ir kompozitoriui Stasiui Šimkui. Sekant jau nusistovėjusia tvarka, ta proga visame krašte suruošta daug paminėjimų, kuriuose buvo atliekami Stasio Šimkaus kūriniai ir skaitomi pranešimai bei studijos, įvertinantys jo įnašą

toks vakaras būtų tik pradžia, kad virstų tradicija. Tame vakare savo kūrybą skaitė Vincas Ramonas, Antanas Vaičiulaitis, Juozas Paukštelis, Liudas Gira, Ignas Malinauskas, Aleksas Didžpetris ir Juozas Grušas.

Ir tikrai tai būtų naujo judėjimo. Iš anų laikų spaudos pulapių matome, kad literatūros vakarai paplito po visą Lietuvą. Juos daugiausia rengė gimnazijos. Kviesdavosi daugiausia jaunus rašytojus, ir tie važinėjo, gastroliavo nuo Vilkaviškio iki Biržų, nuo Kėdainių iki Kretingos, lankė kiekvieną provincijos gimnaziją. Turbūt nebuvo tokios mokyklos, kuri ypač per antrą dešimtmetį nebūtų surengusi bent kelias dailiojo žodžio šventes.

Džiaugiamės, kad ir šieivijoje turime iškilių lyrikų, neeilinių talentų, kurie mielai sutinka mums prabilti gyvu žodžiu, kad pajauirina mūsų gyvenimą, praskleidžia kasdienę rutiną, pakelia mūsų širdis nuo žemės pilkumos. Kaip galima neateiti ir nepriimti tokios dovanos, kai ji beldžiasi į mūsų duris!

Č. G.

lietuviškon tautinėn kultūron. Ypač visur buvo pabrėžiama jo veikla, populiarinant ir skleidžiant lietuviškąsias liaudies dainas, auklėjant Lietuvai profesionalus muzikus, organizuojant chorą bei keliant jų lygį ir aplamai puoselėjant lietuvišką tautinį supratimą. Ta proga rašiusieji ir kalbėjusieji pakartotinai pabrėžė, kad Šimkaus kūriniai dar ir šiandieną skamba visoje Lietuvoje, atliekami tiek profesionalų, tiek ir mėgėjų. Vienas muzikologas savo pranešime pažymėjo, kad šio šimtmečio pradžioje Stasys Šimkus buvęs gal plačiausiai žinomas asmuo visoje Lietuvoje. Jo garas ir dabar esąs ne daug ką sumažėjęs

Stasio Šimkaus 100 metų gimimo sukaktis buvo pažymėta daugeliu būdų. Jo gyventas namelis Birutės kaime prie Kauno, jau seniai paskelbtas memorialiniu muziejumi ir apylinkės gyventojų pramintas „Šimkyne“, suremontuotas ir iš naujo atidarytas publikai. Priešais pagrindinį buvusio Valstybės teatro, dabar Kauno muzikinio teatro, įėjimą pastatytas kompozitoriaus paminklinis biustas. Išleistas naujai solistų Giedrės Kaukaitės ir Virgilijaus Noreikos bei Kauno valstybinio choro įdainuotos jo kūrinių plokštelės. Nukaltas memorialinis medalis su kompozitoriaus atvaizdu ir net trejopi pašto vokai su jo paveikslais. Vasario 4 d. šie paštiniai suvenyrai buvo Vilniaus centriniame pašte atspaudojami specialiu vienos dienos antspaudu su Stasio Šimkaus vardu. Tą dieną Vilniaus pašte buvo sunkoka prieiti prie langelio per eiles žmonių. Lietuvos kinematografinės studija paruošė kompozitoriui prisiminti specialų

Kvietimo į Stasio Šimkaus 100-ųjų gimimo metų šventinius renginius Vilniuje, Klaipėdoje, Jurbarko ir Seredžiuje viršelės.

filmą-žurnalą. Daugelyje krašto laikraščių ir žurnalų tą savaitę buvo spausdinami ilgesni straipsniai apie jo kūrybą ir gyvenimą.

Vieši minėjimo renginiai pradėti Vilniuje vasario 3 d. Lietuvių kompozitorių sąjungos rūmuose mokslinė konferencija tema „Stasys Šimkus ir lietuvių muzikinė kultūra“. Konferenciją (pas mus dabar būtų vadinama simpoziumu) atidarė kompozitorių sąjungos pirmininkas ir Vilniaus konservatorijos rektorius kompozitorius Vytautas Laurušas, pažymėdamas, kad Stasys Šimkus savo kūryba ir darbais

yra giliai įėjęs į Lietuvos kultūros istoriją. Su Šimkaus dainomis per 80 metų jau yra užaugusios net dvi kartos, ir jo dainos dar vis tebedainuojamos.

Konferencijoje pranešimus skaitė daugiau kaip penkiolika įvairių muzikos sričių atstovų, jų tarpe ir iš Gudijos ta proga atvykęs Minsko muzikos instituto atstovas Vladimiras Glinskis. Jis priminė Stasio Šimkaus 1913 m. sukurta muziką žymaus gudų tautinio rašytojo Jankos Kupalos pjesei „Pavlinka“ ir jo nuosirdų bendradarbiavimą su to laiko Gudijos kultūros veikėjais. Lietuviai pranešėjai ištisą dieną trukusioje konferencijoje nagrinėjo įvairius Stasio Šimkaus veiklos ir jo kūrybos aspektus. Danutė Palionytė, dar 1967 m. išleidusi knygą apie Stasi Šimką, kalbėjo apie jo kūrybą jo gyvenimo laiko muzikos kontekste. Živilė Ramoškaitė apibūdino Šimkaus harmonizuotas liaudies dainas. Virginija Apanavičienė charakterizavo Šimkaus chorinės melodikos bruožus. Bronius Zubrickas peržvelgė Šimkaus veiklą 20-jo

amžiaus pradžios lietuviškų chorų sąjūdyje. Tadas Šumskas kalbėjo apie Šimkaus dainų interpretaciją. Rimas Geniušas ir Algimantas Kalinauskas pateikė atsiminimų ir savo nuomonių apie Šimkaus dirigavimą ir jo operą „Pagirėnai“. Danutė Petrauskaitė ir Fabijonas Sereika apibūrė Šimkaus pedagogines pažiūras ir jo pastangas kelti Lietuvoje muzikos mokytojų kvalifikacijas. Danguolė Medišauskienė papasakojo apie fortepijono klases Šimkaus vadovaujamoje Klaipėdos muzikos mokykloje. Vaclovas Juodpusis analizavo Šimkaus užrašytas ir tautoje plačiai paskleistas liaudies dainas, kurių daugelis prieš tai buvo tik lokalinio pobūdžio. Konradas Kaveckas ir Gražina Kirvelytė apibūdino Šimkaus ryšius su Vilnium ir jo asmeninį gyvenimą Birutės kaime. Algimantas Puišys pabrėžė, kad Stasio Šimkaus muzika išliko gyva per ilgus metus, visą laiką skambėjo ir tebeskamba ne tik koncertinėje estradoje, bet ir kasdieninėje buityje, daugiau kaip bet kurio kito lietuvių kompozitoriaus. Jis ragino, kad šio kompozitoriaus gyvenimas bei kūryba būtų dar išsamiau tyrinėjami, siekiant parodyti šį mūsų klasika visu ūgiu. Jis pažymėjo, kad netrukus ruošiamasi išleisti naują laida visą Šimkaus kūrybą, siekiant tuo padaryti ją dar plačiau prieinama visame krašte.

Vasario 4 d. įvyko iškilmingas minėjimas - koncertas Vilniaus valstybiniame akademiniame operos ir baleto teatre. Minėjimą pradėjo menotyroos daktaras J. Gaudrimas paskaita, pavadinta „Lietuvių muzikos klasikas Stasys Šimkus“. Koncertinėje dalyje teatro simfoninis orkestras, diriguojamas A. Aleksos, atliko Šimkaus simfoninę poemą „Nemunas“. Šimkaus dainas dainavo operos solistai Regina Maciūtė ir Vaclovas Daunoras. Koncerto programoje taip pat dalyvavo pagarsėjęs Kauno valstybinis choras, diriguojamas Petro Bingelio, įspūdingai atlikdami Šimkaus stambesnes dainas „Oželį“, „Vėjo dukrą“ ir „Į ateitį šviesią“. Pabaigai jungtinis Kauno valstybinis ir Vilniaus operos choras atliko su orkestru pirmojo veiksmo pabaigos dainą „Saulė motina pakilo“ iš operos „Pagirėnai“, dabar vadinamos „Kaimas prie dvaro“.

Vasario 5 d. Stasio Šimkaus minėjimai koncertai vyko jo gimtinėje Seredžiuje ir Jurbarko

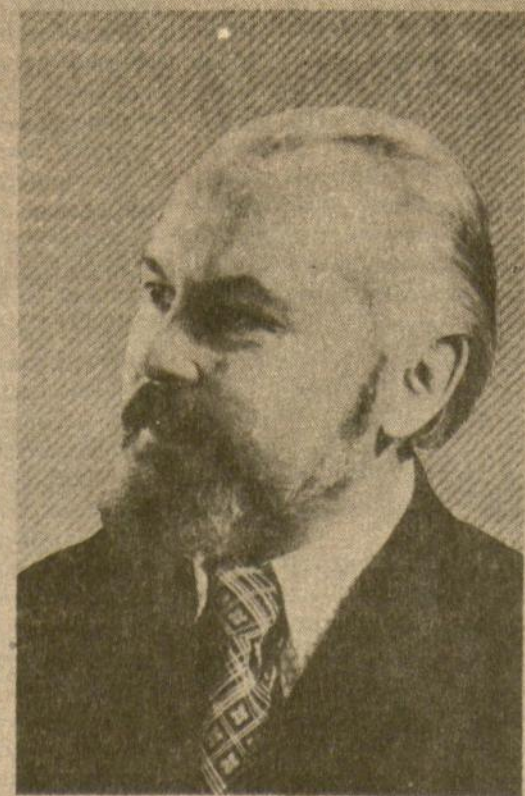
(Nukelta į 2 psl.)

1987 Gegužės 22, 23 d.d.

8 val. vakaro
JAUNIMO CENTRE

Poezijos dienos Chicagoje

KAZYS

BRADŪNAS

Poezijos dienos Chicagoje

ANTANAS

GUSTAITIS

Šiame numeryje:

Poezijos dienas pasitinkant.

Kazys Bradūnas ir Antanas Gustaitis eilėraščiai.

Trys lietuviai kompozitoriai: Stasys Šimkus, Jeronimas Kačinskas, Darius Lapinskas.

Literatūros vakaras Philadelphijoje.

Chicagos teatruose.

Jūratės Bigelytės-Silverman paroda.

Iš Kazio Bradūno poezijos

TĖVIŠKĖS MEDŽIAI

ušti paliktieji namai
Jau padangių pačių pakrašty,
Nyksta melsvoj tolumoj
Tėviškės medžiai aukšti.

Ar man grįžtant rodysit kelią?
Ar viršūnės žvaigždžių atsirems?
Ar nors vieną žalią šakelę
Rasiu prie šalto akmens?...

Tušti paliktieji namai
Dingo dangaus pakrašty,
Dingo melsvoj tolumoj
Tėviškės medžiai aukšti...

VAKARAS

Ko už kalnelių aukštųjų,
Ko, saulužele, skubi?
Čia ant kapų užmirštųjų
Sėskim, saulele, abi.

Papasakok man, saulužele,
Ką už kalnelių randi,
Kam ta žolelė sužėlė,
Ko taip žemelė skaudi...

Bet nutylėjo saulužė
Ir nusileido lėnai.
Nesušlamėjo giružė,
Atsidūsėjo kalnai.

KAIP MAN DABAR

Iš begalinių girių,
Nepereitų palių
Bado išginti
Ėjom ieškoti
Žydinčios daubos,
Sidabrinio rugių,
Auksinio kviečių lauko.

Ir numynėme kelią,
Aiškų kaip mėnuo.
Pagal jį lėkė pulkai balandžių,
Baltų, moliūgų ir deimantųjų.

Balandžiai sutūpė liepynuose.
Ir mes,
Prieš atidarydami avilius,
Visi drauge pasimeldėm,
O mirdami kalbėjom:
Išneškite sėklas, kad nenustotų daigumo,
Stuobrinių midaus idėkite į grabą
Ir pasikvieskite į pirtį, į puotą ir į šermenis.

Kaip man dabar sugrįžti
Į tą pačią mirtį
Prie žydinčios daubos,
Prie sidabrinio rugių,
Auksinio kviečių lauko?..

GENTIES KOMUNIJA

Bado metai praėjo...
(Raugas pernykštis gyvas)
Riekiu šiaurės nuokalnių duoną
Ant protėvių stalo.

Angelas renka jos trupinius
(Dvylika pintinių)
Ir neša tiems, kurie guli
Žemėje svetimoj.

PASILENK

Mano didis, mano meilės Dieve,
Neatsuki veido man baugaus,
Nenuplėški, kaip nuo medžio žievė,
Amžinybę nuo manęs — žmogaus.

Kaip aš būsiu, kaip toks baisiai nuogas
Veriančioj visatos akyje —
Pasilenk, nuskink lyg įsaulėje uogą,
Kad sutirpčiau Tavo burnoje.

ŽODIS, KAIP DIEVAS

Žodis, kaip Dievas, prisikelia
Iš kapo — tavo širdies
Ir žengia į mėlyną dangų
Pavasario posmais.

Tik pats, kaip žmogus, miršti:
Po dienu, po metų kelionės
Artėji šalnoton pakalnėn
Žemėtai rudenio žingsniais...

O man abiejų gaila
Ir atsiskirti sunku,
Todėl, kaip kurtas išalkęs,
Poezijos pėdas seku.

PASAULIO PLATYBĖSE

Įkalti į Sibiro gruodą,
Įbridę į stepių smėlį,
Užkoję į Alpių pašlaites
Ir Škotijos kalvas,
Prie Amerikos Didžiųjų ežerų,
Pacifiko pakrantėje,
Žemės gale — Australijoje

Ir Čiurlionio „Žemaičių kapinaitėse“
Stovi lietuviški kryžiai
Ir pasaulio platybėse
Lengvai susišaukia.

O mes klausom
Ir girdime
Kryžių slaptažodžius
Ne ausim,
Ne širdim,
Tik visom kūno, kraujo ir dvasios ląstelėm,
Kurias vadinam nuo amžių
Mūsų tauta.

ŠIMTMEČIŲ ŪGIAI

Tavo rūbas, tėvyne,
Apšlakstytas krauju.
Tavo karūnoj gruzda
Vietoj rubinų
Kraujo lašai.
Ir tu sėdi ant Kryžių kalno
Karališkam soste kančios,
Kur lig žemės tau nusilenkia
Ateitį atnešusi Istorija -
Ir iš nukirsto kryžiaus kelmo
Lapoja šimtmečių ūgiai.

OBUOLIAI

Dievas atėjo seneliu
Ir atnešė raudoną obuolį,
Už kluono pasodino obelį,
Mane į viršų pakilnojo —
Aš jo taip vaikiškai verkiau,
Bet nieko niekam nesakiau...

Ir vėl abu dabar po obelimi,
Labai sena, be atminties.
O man reikėjo tik Paties,
Čia sėdinčio šalia
Po obelimi žalia,
Kur krenta į rankas tyliai
Paskutinieji obuoliai.

Chicagos teatruose

Gundymų komedija

Arti didžiosios lietuvių kolonijos Chicagoje — Marquette Parko — esantis teatras Drury Lane (95 gatvė, netoli Western), kur yra Martinique restoranas, stato Jonathan Daly komediją „Boney Kern“. Vaizduojamas mokytojas, atvykęs pagilinti studijų ir apsigyvenęs vienuose namuose, kur yra senutė su savo akla dukraite. Ta dukraitė pamilsta mokytoją, kuris net skiria stambią pinigų sumą galimai akių operacijai. Jausdama didelį vienišumą, dukraitė bando prisipiršti mokytojui, nori auginti kūdikį. Prasideda stiprūs gundymai, į kuriuos įsijungia ir senutė. Mokytojas purtosi, jau pasuka išsikraustyti, bet pagaliau sugrįžta, kaip galima spėti, sukurti šeimą.

Lietuviams ši komedija tuštoka, etiškai — slidi, bet amerikiečiai gausiai kvatoja, nes tikrai yra komiškų situacijų. Gal daugiau patraukia geri profesionalai aktoriai, kurių tarpe pirmauja filmų aktorius Gary Burghoff.

Juoz. Pr.

kiekvienam artimu nuosirdumu. Gestų ir plačios amplitudės balso moduliacijų jam nereikėjo. Poetas liks ilgai filadelfiečių atmintyje.

Antanas Gustaitis, tik prieš kelias savaites paženklintas 80 m. amžiumi, yra kito stiliaus žmogus ir kito žanro kūrėjas. Tai „šelmis“ balsu, laikysena ir šypsniu. Ne kartą Philadelphijoje viešėjęs, pirmoje dalyje skaitė garbingam (didelio skaičiaus metų) amžiui ir šio amžiaus susižertiems nuopelnams skirtą feljetoną. Jame girdėjome visus mūsų gyvenimo perdėjimus ir nuotaikingus jų pašėpimus. Antroje dalyje — humoristinė lyrika. Tačiau šis Gustaitio humoras (pvz., „test tube babies“) visuose eilėraščiuose atskleidė tragišką šiuolaikinio gyvenimo sampratą. Forma kėlė juoką, turinys — sunkų susimąstymą. Idomu, kad Gustaitis, anksčiau lyg šiek tiek laisvokas rambesnių žodžių parinkime, šiame literatūros vakare humorą atskleidė labai gražia forma. Yra plūduriuojančių gaudų, kad greitai pasirodysianti jo kūrybos nauja knyga. Filadelfiečiai patenkinti, kad rimtokas amžius netrukė kūrėjui atvykti.

Truputį keista, kad Kostas Ostrauskas, Philadelphijos žmogus, čia buvo girdimas pirmą kartą. Galbūt kaltas paties autoriaus atsar gumas. Jo pasirodymas daugelyje sukėlė nuostabą, — kūryba ir skaitymas buvo staigmenos. Autorius perdavė dvi trumpas dramas, — apie Napoleoną ir apie karalių, praradusį šunį. (Aisčio „Karaliaus šuns“ parafrazacija.) Abi dramos yra persunktos sarkazmu ir tragizmu, labai kondensuotos, savyje pilnos. Kaip ir Kazys Bradūnas, Kostas Ostrauskas tarė trumpus įvadėlius, labai palengvinusius sekti jo gerą skaitymą. Yra galima spėti, kad Ostrauskas apgalvoja kiekvieną situaciją ir kiekvieną sakinį, jame sutalpindamas kelias mintis, skaudžias, niekinančias išdidumą, didybės laikinumą ir gal net kvailumą. Būtų naudinga, kad jis turėtų daugiau laiko savo kūrybai, nes dramos protarpiais sunkiai rašomos.

Į šį literatūros vakarą susirinko šimtas su keliais klausytojais. Tai gera sėkmė Philadelphijoje. Tačiau pati svarbiausia žymė — susirinkusieji buvo patenkinti progą sutikti du mūsų sukaityvinkus kūrėjus ir pirmą kartą išgirsti savąj — Ostrauską. Vakarasėjo gražaus, malonaus, kultūringo stiliaus ženkle. Taip ir gundo pikta mintis, — gal gerai, kad tokie įvykiai yra reti. Jų vertė tampa didesnė.

S. S.

Kaip ažuols drūts prie Nemunėlio...

(Atkelta iš 1 psl.)

kultūros namuose.

Vasario 6 d. iškilmės buvo tęsiamos Kaune. Popietę Petrašiūnų kapinėse prie kompozitoriaus ir jo žmonos kapo susirinkę tyloje papuošę šviežiu sniegu apdengta kapą gelėmis, kurias išdailijo tautiniais rūbais pasipuošusios lietuvaitės. Vėliau atidarytas atnaujintas Šimkaus memorialinis muziejus, jo buvusiuose namuose Birutės kaime (dabar Bitininkų gatvėje) už botanikos sodo. Muziejuje yra laikomi kompozitoriaus darbo fortepijonas, rašomasis stalas bei kiti išlikę baldai, dalis jo bibliotekos ir vitrinose išdėlioti rankraščiai, gaidų leidiniai bei asmeninio vartojimo daiktai. Pavakareje Kauno muzikinio teatro sodelyje atidengtas paminklinis biustas. Vakare Kauno muzikiniame teatre vyko iškilmingas minėjimas-koncertas, kuriame po trumpos oficialiosios dalies Šimkaus kūrinius atliko teatro solistai, Kauno valstybinis choras ir muzikinio teatro orkestras.

Vasario 7 d. Vilniaus akademiniame operos ir baleto teatre suroštas antras Šimkaus kūrinių koncertas. Šiame koncerte Šimkaus dainų padainavo operos solistai Edmundas Kuodis, Gražina Apanavičiūtė, Birutė Almonaitytė ir Vladimiras Prudnikovas. Antroje programos dalyje Vilniaus operos kolektyvas, diriguojant vyriausiam operos dirigentui Jonui Aleksai, atliko koncertinę formą apie valandą trukusią Šimkaus operos ištraukų grandinę. Daugeliui klausytojų tai buvo pirma proga išgirsti šios operos muziką su orkestru. Mat po 1943 metais karo aplinkybėmis sunkokai pavykusio pirmojo „Pagirėnų“ pastatymo Kaune, ši opera ištiesai nebuvo atlikta, nors, pagal vieną kalbėjusių muzikologų, ji turėjusi labai svarios įtakos visoms jau po Šimkaus sukurtoms lietuviškoms operoms, kaip tematikos, taip ir

muzikinio priėjimo atžvilgiais. Šio jubiliejaus proga dirigentas Jonas Aleksa su Vilniaus operos solistais, choru ir orkestru pasiryžo parodyti bent žymią „Pagirėnų“ dalį. Šį kartą tačiau jie šį nelengvą darbą atliko su priderama pagarba lietuvišku klasikui jau pripažintam kompozitoriui ir profesionaliu meniniu rūpestingumu. Dirigentas, matyti, buvo operą išsamiai išstudijavęs ir atliekama muzika skambėjo įspūdingai, su Šimkui charakteringu melodingumu bei veržlumu. Atrodo, galima tikėtis, kad ši opera ir vėl bus gražinta į sceną su panašiu meniniu įkvėpimu.

Klaipėdoje, kur Šimkus ilgesni laiką gyveno, dabartinėje Stasio Šimkaus vardo aukštesniojoje muzikos mokykloje surengta jo

gimtadieniui paminėti paroda. Vasario 11 d. Klaipėdos filharmonijos salėje įvyko Šimkaus kūrybos vakaras-koncertas, kurio programą atliko Klaipėdos muzikos teatro solistai ir jungtinis Stasio Šimkaus aukštesniosios muzikos mokyklos bei Klaipėdos muzikinio teatro choras.

Tą pačią savaitę Vilniaus centrinėje bibliotekoje taip pat surengta Stasio Šimkaus rankraščių, leidinių ir plokštelių paroda. Vasario 5 d. šioje bibliotekoje suroštas dar vienas minėjimas, kuriame jaukais neformalioje aplinkoje kai kurie Šimkų artimiau pažinoję ir su juo dirbę papasakojo asmeniškų prisiminimų apie kompozitorius jo šeimą. Minėjimas baigtas trumpa solistės Reginos Maciūtės Šimkaus dainų programa.

Šiuos kompozitoriaus Stasio Šimkaus gimimo šimtmečio apvaikščiojimo renginius apibūdino Vilniuje dirbantis muzikologas — meno kritikas Edmundas Gedgaudas straipsnyje, kurio antrašė paskolinta ir šiam aprašymui. Ten rašoma: „Mūsų šimtmečio pradžioje kažkas paleido lakią frazę — Šimkaus pilna Lietuva. Komponuojančio, diriguojančio, chorų ir muzikos mokymą organizuojančio, su abejingais tautos kultūrai nuožmiai kariaujančio. Tokį jį prisiminti prasminga ir mūsų naujais vėjais dvelkiančiomis dienomis. Vėl Šimkum užvirė visas kraštas. Tautos dvasios gaivintoją pagerbė kaip kas išmanė ir sugėbo. O renginiai Stasiui Šimkui pagerbti dar žada tęstis visus metus...“

Stasio Šimkaus 100 metų gimimo sukakties koncertas Vilniaus operos scenoje 1987 m. vasario mėn. 4 d. Dainuoja Kauno valstybinis choras, diriguojamas Petro Bingelio.

Kompozitoriaus Jeronimo Kačinsko vėliausios kūrybos perklausoje

Ispūdžiai iš koncerto Bostono Berklee muzikos kolegijoje

STASYS LIEPAS

„Ak, tie gyvenimo keliai kekeliai, jo vingiai vingeliai! Vai kuriais tik jų šis talentingas žmogus lig šiol neišvingiavo ir dabar tebevingiuoja? Jau nuo tol, kai lietuviškoj Vilniaus operoj dainuodamas Žermoną, sekiau maestro Jeronimo Kačinsko šmaikščiąją batutą, platus laiko okeanai nuvilnijo nubangavo, o štai jis ir šiandien beveik dar toks pat tiesus bei stamantrus svečioj Bostono pasvietėj guviai savo kūrinių koncertą koordinuoja... Lietuviui kompozicijos profesoriui tiek „prasimušti“, kad pati amerikiečių muzikos kolegija su savo koncertiniu choru ir kolegomis dėstytojais net trečią kartą ruošų atskirą jo kūrybos koncertą — tai jau bent mūsų mastu vis tiek nebe eilinis kultūrinis fenomenas! Ir šis trečias koncertas čia daromas jam, išdirbusiam šioje kolegijoje jau 20 metų, pagerbti. Kokia tai graži dovana ir jo amžiaus jubilėjui! Juk nuostabių sutapimų kaip tik poryt (balandžio 17 dieną) jam iškilmingai užgaus dar kitas sukaktuvinis varpas, skelbdamas aštuonių amžiaus dekadų perkopimą. Ir kuriomis gairėmis vaduosius bei kokia sėkmė lydės šį neoficialiai dvigubą jubiliejaus koncertą?“ — Taip mažiau sau, sėdėdamas mišrioje lietuvių ir amerikiečių publikoje Berklee Performance Center didžiojoje, arti sklindumo pripildytoje salėje, prieš prasidedant čia mano aptarsimam koncertui.

Koncertą trumpu įžanginiu žodžiu atidarė kompozitorius William Maloff, Berklee College of Music kompozicijos fakulteto dekanas. Jis peržvelgė prof. Jeronimo Kačinsko darbą kolegijoje, išskeldamas jo kūrybinius bei pedagoginius nuopelnus. Išdirbęs kolegijoje jau 20 metų, jis dar tebedirba joje, pakeltas į jos profesorius emeritus, ir šį vakarą čia yra pagerbiamas atskiru savo kūrybos koncertu.

Po šio įvado koncertas pradėtas Siuita No. 2 (1986) smuikui (C. Hoener), cello (K. Kaderavek) ir piano (J. Kačinskas). Siuitą sudaro keturi atskiri muzikiniai epizodai, sujungti bendruoju lietuviško kaimo nuotaikų ryšiu: 1. Motinos rauda, 2. Sutartinė, 3. Daina ir 4. Kaimo muzikantas. Grakštus intymiai tarpusavy susigrojusio trio atlikimas, ypač švelnesniųjų, subtilesniųjų niuansų vietose, iš karto užkariavo publiką ir buvo jos sutiktas garsiu pritarimu.

Po instrumentinės Siuitos No. 2 seka vokalinis numeris. Į sceną išeina solistas Benediktas Povilavičius (bosas), apie jį puslankiu išsidėsto fleitistas (Matt Marvuglio), trys valtornistai (D. LeClaire, J. Stobenau ir G. Small) ir prie pianino vėl sėda Jeronimas Kačinskas. Šia sudėtimi atliekama jo pati naujausia (1987), nuoširdaus įkvėpimo pagavoje sukurta kompozicija „Išjos sūnus“. Pagal iš viduramžių užsilikusį liaudies dainos apie kare žuvusį sūnų tekstą kompozitorius individualiai sukūrė širdį veriančių lamentacinių frazių pyne, savo dvasia nuostabiai gerai atspindinčią autentiškų lietuviškųjų raudų esmę. Kiekvieną iš tų raudinių frazių būdingai palydi priegiesmis „domento“. Įvedimas į kūrinių valtornų grupės puikiai pasitarauja jo dramatinio bei tragikos programiniui išryškinimui. Kad ir, atrodo, kiek suvaržytas dėl neįprastos sceninės kaimynystės su valtornomis, solistas Benediktas Povilavičius savo vokalinį uždavinį atliko įtikinančiai ir šiltai.

Kompozitoriui Jeronimui Kačinskui šių metų balandžio mėnesio 17 dieną sukako 80 metų.

Nuotrauka Vytauto Mazelio

Kačinsko grynajai kamerinei muzikai, be tautinių elementų priemaišų, šiame koncerte atstovavo Piano kvintetas (1979), parašytas su rafinuotu styginių kamerizmo pažinimu bei skonių ir aukštąjį muzikinį elitą (B. Bartok, D. Šostakovič, P. Hindemith) primenančių kūrybinių aplombų. Kvinteto atlikėjai (I smuikas C. Hoener, II smuikas J. Orent, viola S. Woolweaver, cello K. Kaderavek ir piano Y. Arimaza) grojo stilingai ir profesionaliai, gal tik paskutinėje dalyje (Allegro con fuoco) trūko čia pageidaujamos ugnies.

Koncerto pirmąją dalį gražiai apvainikavo mūsų naujoji dainos žvaigždė, solistė Marytė Bizinkauskaitė. Pačiam kompozitoriui palydint pianinu ir vadovaujant kameriniam ansambliui, jį padainavo tris liaudies dainas (1978): 1. Kad jau saulutė, 2. Vai lazdynai ir 3. Kaip aš buvau, sadulia. Marytės Bizinkauskaitės didelis, vis labiau techniškai pavaldus operinio masto sopranas, jos pakankamas įsijautimas, kad ir pirmąsį atliekamose dainose, iššaukė klausytojų karštą entuziazmą, išsiliejusį smarkiomis pakartotinėmis solistės ir kompozitorių pagerbiančiomis ovacijomis.

Po pertraukos antrojo koncerto dalis vėl pradedama Siuita No. 1 (1982) fleitai (M. Marvuglio),

klarnetui (A. Lizotte) ir fagotui (S. Young). Šioje antroje, kiek trumpesnėje siuitoje ir vėl nutapomi, bet jau vien medinių pučiamųjų tembrais, būdingieji lietuviško kaimo buitiniai reiškiniai: 1. Vidurdienio darbai, 2. Laukų daina, 3. Trimitų garsai ir 4. Sūkury (šokis). Trijų medinių pučiamųjų instrumentų dėstytojų grojimas stebina briliantinės technikos precizija ir išgaunamų niuansų įvairumu.

Šių dviejų kompozitoriaus Jeronimo Kačinsko „lietuviškųjų“ siuitų atlikimas suteikia man tinkamą progą įsiterpti čia su svarstymu apie jo vietą mūsų kompozitorių hierarchijoje.

Vienu iš aukščiausių mūsų kultūrinės plėtotės uždavinių turėtų būti mūsų lietuviškos sielos atkūrimas savojoje muzikoje, atkasant mūsų liaudies dainų dvasioje imanentiškai slypinčią poetinio grožio versmę. Šis lietuviškos dvasios „atkasimo“ muzikoje renesansas, kurį savo talentais formavo bei puosė Juozas Gruodis, Stasys Šimkus, K. V. Banaitis, Julius Gaidelis, Bronius Kutavičius ir kt., turi būti vis labiau gilinamas ir plečiamas. Mūsų lietuviškų šaknų muzikinio renesanso formuotojų gretose kompozitoriui Jeronimui Kačinskui jau priklauso labai pagarbi vieta. Ją jis išsikovojo,

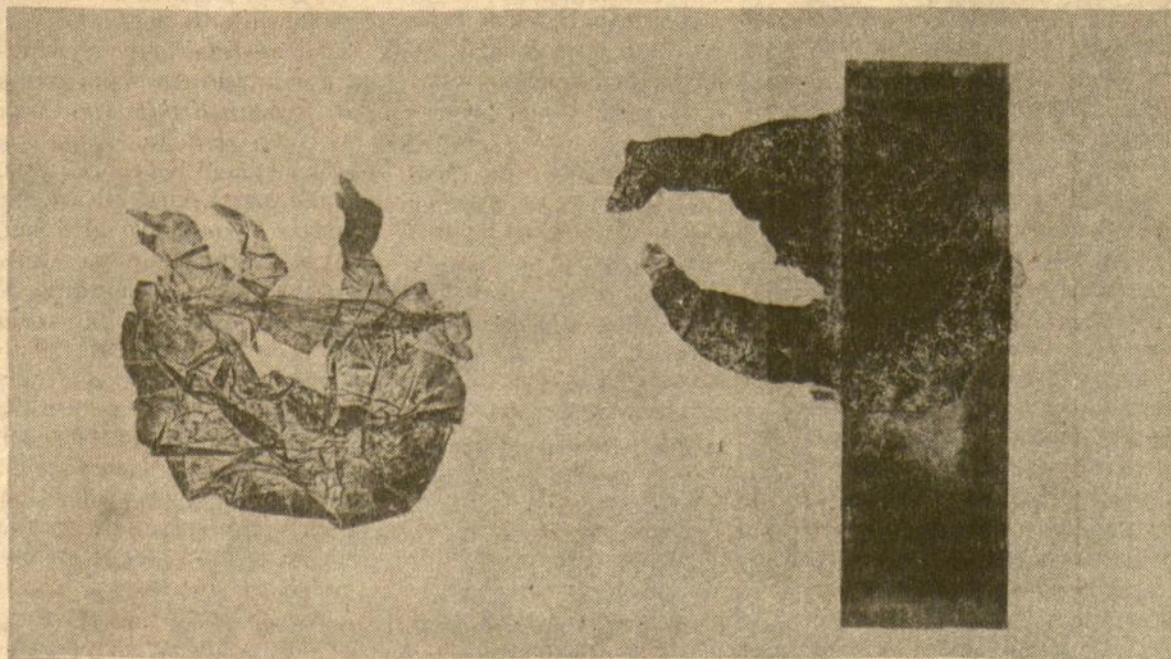
ypač vėlesniuose savo kūrybos etapuose, intuityviai atsi-verdamas liaudiškai dvasiai ir stilistiškai ją išreiškdamas savitai originaliomis priemonėmis bei idėjų pagavomis. Po avangardinio Sturm und Drang periodo jis vis daugiau koncentruojasi į savo vidurinį etniškąjį balsą, ieškodamas lietuviškame lyrizme meninei išraiškai gaivių, viliojančių oazių. Tačiau ir grynoji abstraktinė Kačinsko muzika byloja jo kūrybinių polėkių ne-provincialinį mastą.

Vėl grįžtant į koncerto programos aptarimą, manding, tokį kaip tik mastą pailiustravo jo Saksofonų kvartetas (1975), meistriškai atliktas J. Viola, D. Chapman, B. Nifong ir T. Ferrante, kur vietoj tembrų įvairumo kompozitoriui teko išradinai operuoti techninių, diapazoninių savybių bei ritminės, melodinės specifikos efektais.

Po saksofonų kvarteto labai tiko Marytės Bizinkauskaitės, akompanuojant pačiam kompozitoriui, be priekaištų padainuota „Nėra šalies tokios“ (Jono Rūtenio žodžiai, 1980), stilingai užsklendusi gryniosios abstraktinės muzikos numerių grandį ir sulaukusi klausytojų kultūringo įvertinimo šiltais aplodismentais.

Gana ilgas koncertas savo meninio ir išorinio pasisekimo kulminaciją pasiekė ispūdingiausiu uždaramuoju numeriu, kai puikus koncertinis Berklee kolegijos mišrus choras, diriguojamas Brian O'Connell, lietuviškai padainavo „Žvangučius“, subtilųjį „Beržą“, imponantiškąjį velykinį motetą „Haec Dies“ (lotyniškai) su varinių pučiamųjų ansambliu ir pačiai pabaigai liaudiškai skaidrią bei žaismingą „Oi tai buvo“, kurią po griausmingų sutiktuvų teko dar ir pakartoti. Kompozitorius Jeronimas Kačinskas buvo pakartotinai iššaukiamas į sceną, gausi auditorija jį pagerbė spontanišku atsi-tojimu, o pati koncerto pabaiga, visam chorui entuziastingai kartu su publika plojant, pavirto triukšminga masine profesoriaus emerito pagerbtuvių manifesta-cija.

Tuom, rodosi, galėčiau jau ir baigti, jeigu visomis savo intui-cijos fibromis nepajausčiau to, ką lietuviai šiaip ir anapus Atlan-to šiuo metu mano lūpomis trokšta Jeronimui Kačinskui pasakyti... Ogi jie norėtų griausmingai sušukti mūsų mielajam Maestro Jubiliatui, — vis dar be akinių gaidas skaitančiam jaunuoliui, vis dar atsparia sveikatelė Apvaizdos laimina-mam spartuoliui, vis dar savo gyvenime gyvulinių lavonų neparagavusiam humanizmo pasekėjui ir vis daugiau savo kompozicijomis Lietuvos, Len-kijos ir Amerikos muzikiniuose sluoksniuose populiarėjančiam kūrėjui, — Ilgiausių laimingų, kūrybingų ir nepaliaujamai sveikatingų metų!!!

Jūratė Bigelytė-Silverman. Užtemimo serija: „Geltosnapiai... reikalingi vanago“. Dėptikas, 1986. Maišyta technika: monotipija ant ranka gaminto popieriaus. 21" x 33". Iš parodos Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, balandžio 24 - gegužės 10 d.

Iš Antano Gustaičio eleginių satyrų

RAUDA

Ko numirei, Saulyt, mums laimėn kelią švietus,
Kai nebaigta giesmė, neatšvesti darbai?
Ar nebėra ir tau žydrių tėvynė vietos
Ir, bėgdama dangun, į žemę sukiubai?

Užklojome tave puošnių namų šešėliu,
Akis — aistrų nakties žvaigždėta skarele
Ir raudame tamsoj nuogi barzdom apžėlę
Užgesusios dienos pagražintam gale.

Tamsa. Juoda tamsa sunkius sparnus nuleido
Ant pranašų galvos ir ordinų rūdies,
Tamsa ant negyvos baltos ramunės veido
Ir atskleistos šilkuos jaunamartės širdies.

Ji užgulė vardus, kryžius ir kapo smilgą,
Gintaro grūdėlius gimtosios pamarės,
Vien ilgesio rasa, kuri blakstienas vilgo,
Lig rytmečio žerės...

BALTOSIOS VARNOS DILEMA

Lėkčiau, skrisčiau į tėvynę
Su draugėm ir sesėm,
Ten, kur sliėką prisimyne
Kolektyviai lesėm;

Kur tripenom žagrės taką
Rudenio parade,
Puolėm šturmu į ataką,
Gaidžio galvą radę;

Ten, kur krankėm, kol užkimom,
Pusnimis ropojom
Ir už arklio palikimą
Žvirblį užkapojom.

Tik nuskridus, tik sukarkus
Virš laukų viešuju,
Krykaus kuosos, rūščios šarkos:
Atsiušta buržuju!

PILKAJAM AKMENĖLIUI

Oi akmenėli pilkai raupuotas,
Iš samanų išvirtes,
Sunkus kaip mūsų širdis ir protas,
Neatlaides kaip mirtys!

Tu po kanopom žirgų žvangėjai
Ir dejavai po vyzom,
Pro tavę ėjo pirmyn engėjai,
Atgal vargai sugrižo.

Iš tavęs bočiai žartiją skėlė
Ir laisvės ginklą kalės.
Buvai kapuose jų pagalvėlė,
Dausoj — vėlių suolelis.

Dėl to ir šiandien kely dulkėti,
Kai sielą tulžys graužia,
Tavę tėvynė atsimokėti
Kietai delne sugniaužiam...

NENUTAUTĖS TAUTIETIS

Jus žavi didmiesčių palaima,
Gramzdina lobiuose tuojau,
O aš — tarytumei iš kaimo
Tik vakar basas išėjau.

Many dar niekas nenudilo,
Net kelnės piemenio skylių.
Dar ta pati rudinė milo,
Ir ugnį titnagu skeliu.

Kai jūsų sielos choralis žavis,
Ar solo piepia dainvedys, —
Man ausyse dar bliauna avys
Ir gieda veislinis gaidys.

O jeigu priešai tarsi erkės
Liežuviais graužia dėl niekų, —
Blakstieną svajoje primerkęs,
Rods vėl su juodbėriu šneku.

Kiti šeimos doroj nusmuke,
Žmona — lyg pragaro višta,
O man glėby karvutė mikią,
Per ilgą dieną nemelžta.

Ir taip širdis kultūros kratos,
Jog net su klumpėmis grūliu
Ir sapnuose su doktoratais
Rods joju tėviškės kuiliu...

liūdi, putinėli

Antanas Gustaitis

Antano Gustaičio poezijos rinkinio
„Ko liūdi, putinėli?“ (1982) aplankas —
dailininko Romo Viesulo.

LAIŠKAS IŠ ANAPUS

Mielas broli, rašau ne iš bado
Ar apnuogęs, pagrauztas vargų.
Nebetrūksta nei vodikos, nei vado,
Esu sveikas, o sunkiai sergu:
Ar džiaugiuosi, liūdžiu ar kenčiu —
Regis, stovi kažkas už pečių...

Kartais naktį į patalą virtus,
Noris tarti žmonelei ausin,
Kad mūs kiemsargio protas netvirtas,
Kad vis kaupiasi melas gausyn, —
O po pirmojo žodžio jaučiu:
Kalbam dviese, o lyg su trečiu...

Kai žygiuojame gretose liaudy
Su buržujų pasaulio karstu,
Jei sustoju — vaiduoklis sučiaudi,
Net su vėliavos kotu virstu
Ir vėl, bėgdamas zuikio greičiu,
Paskutiniąją dvasią pučiu.

O šešėlis už nugaros lydi
Pro šventyklą, smukles ir kapuos,
Vis juntų jo nematomo dydį
Ir bijau, kad mirtim sukvėpuos
Ir prakeiks, kad jo šlovę švenčiu,
O prikandęs liežuvių dančių...

KASDIENINIS MARŠAS

Baltą dieną, naktį juodą
Bresta žygiuose dvasia:
Šimtas ima, vienas duoda
Vieną graši su puse.

Šimtas traukia vieną dainą
Šimtą kartų vis tvirčiau,
Šimtas veda, vienas eina
Vis į Nemuną arčiau.

Šimtas krinta, vienas kelia
Dėl tėvynės, dėl žalios.
Rodo rankos laisvėn kelią,
Bėga kojos atgalios...

NETIKĖTAS SUSITIKIMAS

Argi tai tu esi, mana svajų dievaite,
Kurį nešiau glėby tarytum kūdikėli,
Ir alpome žieduos ir bučiniuos apkvaite;
Kurios akių žaibai iš nevilties prikėlė,
Ir gundomas aistros ir ilgesio gajaus,
Kaip stirna per girias medžioklėje vijaus?

Dabar tu — pilnatis dangaus mums duoto gėrio
Ir svetimo žmogaus gyvenimo turistė...
Gal šypsos ir dievai, lyg pramogai sutvėrė,
Kai net lakia mintim sunku tavę apskristi
Ir apkeliaut žvilgsniu nuo kojų lig pečių,
Kai sėdiesi svariai kompaktine mase
Erdviam autobuse
Ant keturių kėdžių...

SKEPTIŠKAI

Nežinom, kam žydi žibutės ir ievos,
Kam čiulba žydrinė ir žemė erdvi,
Nežinom, kur neša nežinomas dievas,
Suglaudes kaip žiedus mūs širdis po dvi,
Kas esam užgimę ir mirę dorai,
O giedame chorą visi padarai:
Gyventi — gerai!

Gyventi — mylėti, gyventi — ilgetis,
Gyventi — už kitą aukoti save,
Gyventi — kad žygius įamžintų Goethės,
Kaip Žilvinui grįžti su kraujo srove! —
O Kronos įrašo į smėlį paikai:
„Gyveno, kovojo, paseno plikai,
Ką baigė — pradėjo iš naujo vaikai..."

Dariaus Lapinsko naujoji opera „Rex Amos“

Už poros savaitių Chicagoje įvyks Dariaus Lapinsko naujos operos „Rex Amos“ premjera. Ją stato New Opera Company gegužės 30 ir 31 dieną Chicagos miesto centre, State of Illinois Center auditorijoje, kartu su dviem kitais operiniais kūriniais — Robert Lombardo „Tango on the Moon“ ir „The Dodo“. Ta proga užkalbinome kompozitorių Darius Lapinską, prašydami supažindinti su jo naujausiu kūrinium, o taip pat pasidalyti viena kita mintimi ir apie kitus dabartinius jo kūrybinius užmojus.

* * *

— Pirmiausia mums labai smalsu būtų patirti — apie ką sukasi opera „Rex Amos“?

— Veikalo vieta — Kalėjimas U.S.A. Tai simbolinis kalėjimas naujiems ateiviams į šį kraštą. Šeši charakteriai: Die Baronin von?... buvęs bokso čempionas, pasenusi aktorė, nusigyvenęs azartinis kortų lošėjas, vagis ir mergaitė — visi suvažiavę į Ameriką iš įvairių Europos kraštų svajoja apie malonų praeities gyvenimą ten, anoj pusėj vandenyno. Jų prižiūrėtojas seržantas Le Roi su pasitenkinimu atpasakoja, kiek jis daug malonumo turėjęs juos begaudydamas ir uždarydamas į šį kalėjimą. Besidžiaugdamas savo dideliais pasiekimais jis nutaria jiems leisti keletai akimirkų pakvėpuoti laisve ir atidaro kalėjimo vartus. Gi šie charakteriai, užuot džiaugęsi savo laisve, — nutaria pastatyti operą. Jie pasirinkę sau kompozitoriaus, dirigento, režisieriaus, libretisto, tenoro ir primadonos roles taip susipyksta tarp savęs, kad norėdami išspręsti savo roles svarbą operos pasisekimui pradeda bokso rungtynes savo tarpe. Seržantas Le Roi galų gale nutraukia šias rungtynes ir jie visi pradeda planuoti pabėgimą iš kalėjimo, naudodami seną lietuvišką tarmę „Skumba, skumba kankliai...“ išdalinimui pabėgimo instrukcijų. Deja, jų planas nepavyksta ir seržantas Le Roi supykęs įsako ji karūnuoti karalium, kad jis galėtų juos valdyti griežta plienine ranka. Nuskambebęs iškilmingai karūnacijos muzikai, perpildytai lietuviškų sutartinių ir šokių motyvais, įeina naujas charakteris Senor Zoro, kuris pasirodo esąs galingesnis už seržantą Le Roi, nes jis valdo teatro šviesas ir todėl yra išrenkamas kaip naujasis karalius — Rex Amos. Jisai nori išlaisvinti visus kalinius ir tam išspręsti pradeda lošti šachmatų partiją prieš seržantą Le Roi, kur šeši charakteriai perima šachmatų figūrų roles. „Šach, mat!“ — partija baigta. Tik čia turiu nutraukti pasakojimą, kad neišduočiau netikėtos operos pabaigos.

— Teko nugirsti, kad opera siurrealistinio pobūdžio. Gal galėtumėte plačiau paaiškinti turinį? Supažindinti su veikėjais?

— Veikalo veikėjai: die Baronin von?... — vokiečių didikė, prieš karą gyvenusi savo pilyje prie Rheino upės; buvęs bokso čempionas, — praradęs visus savo pinigus, kai per daug gražių moterų pradėjusios tvarkyti jo gyvenimą; anglų aktorė, paskandinusi savo karjerą alkoholio tvane; azartinis kortų lošėjas, pralošęs viską ką turėjo Las Vegas mieste; bedarbis bankų plėšikas ir jauna lietuvaitė mergina, kuri vienintelė iš visų charakterių be jokios kaltės yra apkaltinta ir uždaryta į kalėjimą. Ji, išmokiusi savo likimo draugus lietuvių kalbos, kad kalėjimo prievaizda seržantas Le Roi nesuprastų jų samokslu, sugalvoja planą kaip pabėgti į laisvę. Operoje daug simbolikos, kuri kaip ir daugelyje kitų siurrealistinių kūrinių vaidina labai svarbų vaidmenį. Čia siurrealizmas

— Ši bus pati pirmoji Jūsų komiška opera. Nors komiško elemento Jūsų kūryboje apstu, kas paskatino išties parašyti komiško žanro veiklą?

— Komiškame žanre galima išreikšti subtiliausius širdies jausmus ir geisumus, nepasidavus verkšlenančiam romantizmui. Juokas atpalaiduoja žiūrovo kūną ir sielą, — lyg plačiai atveria duris, pro kurias galima pasiūsti didesnę glėbį idėjų. Gi graudėnimas ir verkšlenimas suspaudžia, surakina žmogų, ir toje ašarų jūroje labai sunku ir veikalo dalyviams, ir publikai atrasti krantą.

— Ar operoje vykdoma naujus muzikinius bandymus? Kuo įdomi opera muzikiniu požiūriu?

— Šalia beribių galimybių, glūdinčių mūsų turtingame dainų ir šokių folklore, kuris mane inspiravo ir padėjo susikurti savitą kompozicijos stilių, aš šioje komiškoje operoje pritaikiau

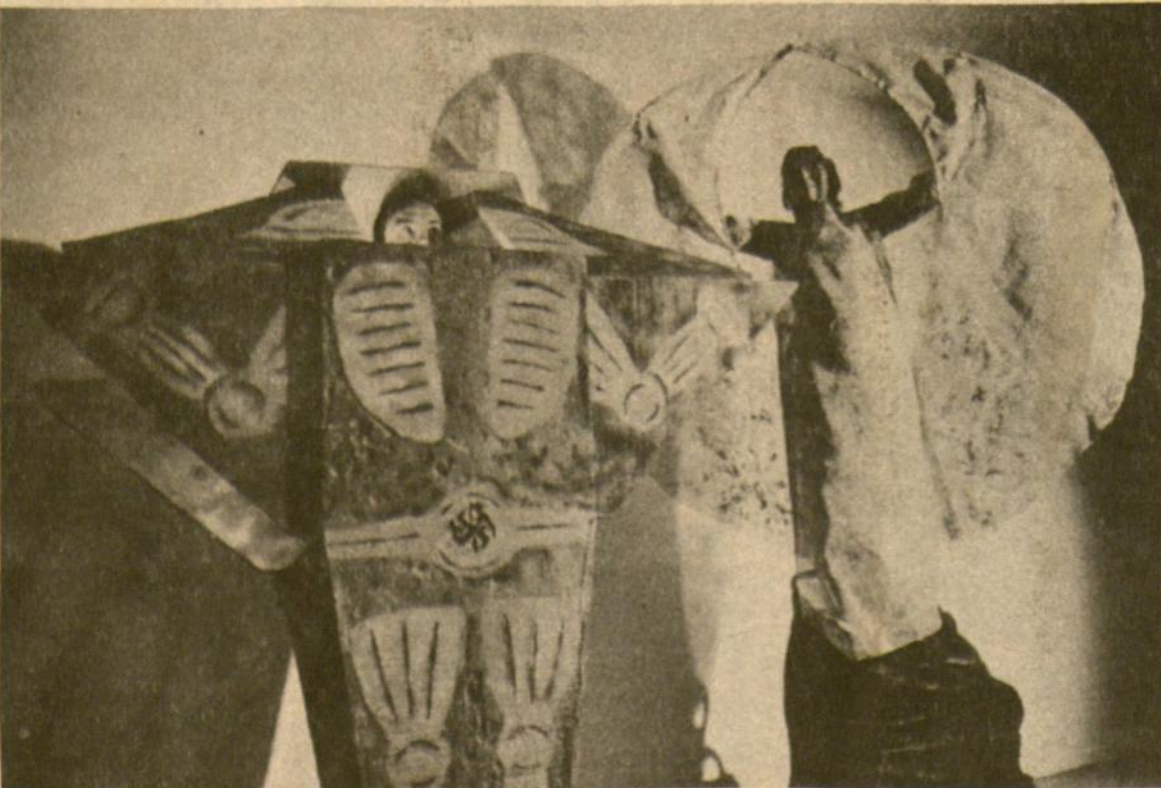

Darius Lapinskas

mūsų sutartinių kontrapunktikos dėsnius kalbamam tekstui — kas nors panašaus į tai, kaip įvairių pažiūrų žmonių kompanijoje kiekvienas žmogus kalba ir girdi tik tai, ką jis nori pasakyti ar išgirsti. Kartais žodis sutampa su žodžiu, kartais žodis išsukia kito žodžio reakcija, bet niekas negirdi ir nereaguoja viso posakio prasme ir kito posakio prasme. Ši priemonė naudojama išreikšti naujų ateivių beviltiškumą, komunikacijos stoką šiame krašte ir kaip priešingybę, kontrastas juokui, kuris po to nukamba skaidriai, įtikinamiau.

— Ar tikrai tai bus „nepagarbi“ vieno veiksmo opera, kaip sako „Chicago Tribune“ menų sekcija?

— Idomu, kad Chicago Tribune redaktorius sušvelnino operos titulinį pavadinimą, idėdamas tik „nepagarbi vieno veiksmo opera“, nors iš tikro turėtų būti „nepagarbi vieno veiksmo opera arba sporto įvykis“. Mat tikriausiai jam nebuvo aišku, kad šalia bokso rungtynių ir šachmatų žaidimo yra naudojamos ir kitų sporto šakų formacijos operos judesio choreografijos, norint pabrėžti masės susidomėjimą opera lyg kokių sportinių įvykių, kas atsitinka su opera, kai, sakyme, joje dainuoja garsusis italų tenoras Pavarotti. Nepagarbumas čia išreiškiamas ne pačiai operos formai, bet juokiamasi iš personažų — dirigento, režisieriaus, kompozitoriaus, libretisto, tenoro ir primadonos, kaip jie bando išpūsti savo ego balioną iki pertrūkimo. „Tik pasiklauskite, tenoras pasivogė mano ariją ir dainuoja man skirtą tekstą!“ — surinkta primadona. „Tai yra mano opera. Visi turite judėti pagal mano užmojus“ — įsiterpia režisierius. „Ką jūs darote su mano tekstu, mano nemiršančiu tekstu?“ — protestuodamas pakelia balsą libretistas. „Aš diriguosiu taip, kad patenkčiau

Robert Lombardo operos „Tango ant mėnulio“ veikėjai bosas Gianni Zeno — robotas ir sopranas Belle Landrum — mėnulis.

savo ego. Ne! Mano ego mane diriguos!“ — užtrimituoja dirigentas.

— Supažindinkite su operos solistais.

— Operoje dainuoja praėjusių metų „Dux Magnus“ spektaklyje sukūrus neužmirštamą šv. Kazimiero rolę Allan Fast. Jis neseniai laimėjo keletą tarptautinių dainavimo konkursų, iš kurių ypač išskirtinas jo laimėjimas garsiajame Karalienės Elzbitos konkurse Belgijoje. Be to, spektaklyje taip pat dalyvauja neseniai iš New Yorko atvykęs bosas Gianni Zeno, kuris kaip garsiojo italų boso Fernando Correna protežė apkeliavęs abiejų Amerikų kontinentus, dainuodamas pagrindines boso roles savo mokytojo režisuojamuose spektakliuose. Taipogi pagrindinę kalbamą rolę — seržantą Le Roi iš New Yorko atvyksta vaidinti pagarsėjęs filmų aktorius Bobby Di Cicco. Jis yra vaidinęs pagrindines roles garsųjų filmų režisierių Zemeckio, Spielberg ir Fuller filmuose bei pasirodęs daugelyje televizijos programų. Iš lietuvių pastatyme dalyvauja Violeta Karosaitė, kaip baleto šokėja ir išradinga choreografė, lietuvaitės merginos rolę dainuoja mecosopranas Laima Rastenytė, kalbamose bei vaidybinėse rolėse pasirodo Laima Šulaitytė, Audrius Viktoras, Edis Šulaitis, Viktoras Radvilas ir kiti. Senovaizdis — dailininkės Ados Sutkuvienės.

— Ta pačia proga vyksta ir kitos dvi operų premjeros: „Tango on the Moon“ ir „The Dodo“, kurias komponavo Robert Lombardo ir libretą parašė Kathleen Lombardo. Gal pora žodžių apie šias operas?

— „Tango on the Moon“ operoje astronautai nusileidę tiria aplinkui esančius dangaus kūnus ir atranda vieną, kuriame gyvenimas jiems labai primena gyvenimą žemėje prieš baisų atominį sunaikinimą. Sopranas, dainuodama mėnulio personažą, prisimena romantišką žemės grožį prieš didžiąją katastrofą, kai ji žemės upėse ir ežeruose maudydavosi ir buvo visų įsimylėjusių adoruojama dėl jos paslaptingo grožio. Atėjus laikui astronautams grįžti atgal į žemę, moteris astronautė nutaria pasilikti ant mėnulio ir geriau užbaigti savo gyvenimą bešokdama tango ant mėnulio negu grįžti į žemę ir egzistuoti suniokotoje aplinkoje, kur trūksta oro, maisto ir gyvenimas yra tik įmanomas labai griežta, valdžios stipriai kontroliuojama forma.

— „The Dodo“ operoje, realizmo ir fantazijos sankryžoje, komiška ir rimta forma sprendžiamas išnykimui pasmerktų būtybių likimas, kur labai svarbią rolę vaidina baletas. Gal lietuviams įdomu paminėti ir tą faktą, kad kompozitorius Robert Lombardo, belankydamas Hartfordo konservatoriją, dirigavimą studijavo pas maestro Vytautą Marijošių.

— Operų premjeros vyks naujojo Chicagos miesto centro salė. Kuo pasižymi State of Illinois Center auditorija?

— State of Illinois Center auditorija turi labai gerą akustiką ir jos gero matomumo konstrukcija sukurta pagal klasiško graikų teatro planus.

— Kokie išpūdziai po Jūsų neseniai režisuoto „Vaidilutės“ teatro spektaklio — Kosto Ostrausko „Čičinsko“ ir Antano Gustaičio „Kaip velnias prisiviliavo Fortunato Klibo sielą“? Ar spektakliu buvote patenkintas? Kaip žvelgia-

Filmų aktorius Bobby Di Cicco seržanto Le Roi vaidmenyje Dariaus Lapinsko komiškoje operoje „Rex Amos“.

Dailininkės Jūratės Bigelytės-Silverman paroda Čiurlionio galerijoje

Nuo balandžio 24 iki gegužės 10 dienos Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje vyko viešnios iš kaimyninio Wisconsin, Jūratės Bigelytės-Silverman meno darbų paroda, kuri buvo gausi eksponatų skaičiumi — iš viso apie šimtą.

Dailininkė pirmą kartą svečiuojasi Chicagos lietuvių tarpe su savo meno darbų paroda. Ji yra dažna dalyvė amerikiečių galerijų ir universitetų suruošiose parodose, kuriose yra gavusi nemažai premijų.

Tik apžvelgus šią parodą, išstatyti darbai tuojau sudomina žiūrovą savo skirtinga ir išradinga technika. Šios parodos dailininkė įdomi tuo, kad ji nepasitenkina įprastine drobe ir dažais, bet ji pati pasigamina sau popierių. Šį popierių ji daro iš medžiagos skudurų — medvilnės, lino, šilko. Jų gabalus suplaka, vandenįje išmaišo, išplauna ir paskui košia per sieta. Prieš išspausdama per sieta, ji įdeda įvairias spalvas, tokiu būdu gauna norimos spalvos popierių. Pačios dailininkės pasigaminantys popierius yra daug stipresnis ir patvaresnis negu iš medžio pagamintas popierius. Jis negeltonuoja ir netrupa.

Jūratė Bigelytė-Silverman kuria savo paveikslus ne dažais ir teptuku, bet ji operuoja savo pasigamintu spalvotu popieriu-

te į lietuviško teatro ateities perspektyvas Chicagoje?

— Spektaklis praėjo labai sklandžiai: rolės buvo gerai išmoktos, judesių choreografija iki detalių įvykdyta, techniškai dalykai kaip šviesos ar skaidrių rodymas preciziškai atlikti. Ko daugiau gali norėti? Pilna salė publikos buvo, manau, pasigėrėtinai ženkla tolimesnei teatro atečiai Chicagoje. Aš manau, kad ši jaunų aktorių grupė turi daug entuziazmo, nemaža patirties ir, svarbiausia, nepaprastai tvirtą disciplinos jausmą, kas yra labai svarbu, kad teatro gyvytė dar daugelį metų Chicagoje.

— Norėtumėm paklausti apie operos „Dux Magnus“ plokštelės rekordavimo darbus. Kaip jie sekasi? Kada galėsime jos sulaukti?

— Rekordavimą pradėsime tuojau po šių operų spektaklių, kadangi reikia išnaudoti šv. Kazimiero rolę dainuojančio Allan Fast atvykimą į Chicago. Šalia jo arijų ir duetų toliau bus rekorduojami choriniai ansambliai. Operos rekordavimo apvainikavimas, aišku, bus garsiosios vilnietės Teresės Žilytės įtraukimas. Žinoma, tokiems ambicingiems planams reikalinga sutelkti nemažai lėšų. Iki šiol iš amerikietiško šaltinių šiam rekordavimui yra gauta šiek tiek pinigų. Laukiama dar ir iš kitų šaltinių paramos šiam reikalui, kuris mums aktualus, ne tik meniniui, bet ir politiniui bei reprezentacinio požiūriu. Planuojama suaktyvinti lėšų rinkimo vaju po operų spektaklių.

— Kokie Jūsų paties tolimesni planai ir sumanymai? Teko girdėti, kad kūrėte muziką Upton Sinclair „The Jungle“ temai, o taip pat domitės lietuvių ir Amerikos žemyno čiabuvių indėnų dalios sugretinimu.

— Praėjusį rudens važiuodamas mašina per New Mexico ir Arizona valstijas labai buvau sujaudintas indėnų dalia — žiūriu, aplinkinių kalnų, akmenų spalva raudona, tokia panaši indėnų odos spalvai, — čia gi jų žemė. Tačiau nebe jiems ji priklauso. Jie čia tremtiniai — kaliniai savoje žemėje. Ir kilo man tada idėja parašyti operą, sugretinant mūsų ir jų dalia, kartu pasinaudojant fragmentais iš Sinclair „The Jungle“ — lietuvišką tematiką naudojančios knygos. Tai būtų vienas iš dabartinių mano darbų.

— Dėkojame kompozitoriui Dariusui Lapinskui už pokalbį. O naujajai operai „Rex Amos“ linkime geriausio pasisekimo.

Trijų operų — New Opera Company statomų Dariaus Lapinsko „Rex Amos“, Robert Lombardo „Tango on the Moon“ ir „The Dodo“ pasaulinių premjerų spektakliai vyks šeštadienį, gegužės 30 d., 8 v.v., ir sekmadienį, gegužės 31 d., 3 v. p.p., State of Illinois Center Auditorium, 100 West Randolph Street, Chicagos miesto centre. Dėl informacijų ir bilietų galima kreiptis — tel. 786-9157.

mi. Tą popierių ji sukarpo, sulanksto, supešioja ir tada deda vieną ant kito. O kur reikia užpildyti tuštumą, ji nenaudoja dažų ar rašalo, bet panaudoja skystą spalvotą popieriaus masę. Tokiu būdu yra išgaunami paveikslų paviršiaus iškilimai, įdubimai, plokštumos, gėlės, šiurkštumas. Dailininkė savo paveikslų neremina, bet juos įterpia tarp dviejų plastikinių stiklų (plexiglass).

Susipažinus su dailininkės savita technika, atkreipiamė dėmesį į jos kūrinių tematiką. Dailininkė daugiau yra abstraktistė, išskyrus kelis pirmuosius graviūros darbus. Kaip paprastai, abstraktaus meno kūrinių veiksniai yra spalva ir linija, kuriomis yra išgaunamos spalvotos formos. O šių paveikslų spalvotos organinės formos yra dinamiškos — jos erdvėje skrieja, kyla, krenta. Dailininkė naudoja ryškias ir gyvas spalvas — raudoną ir mėlyną.

Autorė savo temas išsako ciklais. Pati dailininkė sako: „Norėdama kūriniams išgauti ciklišką laiko charakterį ir kartu planetų įtaką, pradėjau naudoti auksinę, varinę ir sidabrinę vielą. Šios vielos apskritimai, paskandinti popieriuje, ne tik duoda ciklišką kūrinių nuotaiką, bet įprasmina kūrinių ir kompoziciją.“ Jos ciklas, pavadintas „Laiko

apmąstymai“, susideda iš kelių serijų kūrinių. Ji laiką vaizduoja įvairiais dienos tarpais — diena brėkšta, saulėleidis, tarp suteimos ir aušros; skirtingais metų sezonais — vasaros naktys, pavasaris ir metais — saulės ratė, potvynis ir atoslūgis ir t.t. Ji pavaizduoja ne tik faktinį, apskaičiuojamą laiką, bet taip pat ir abstraktų — užmirštą praeitį, senų senovę, prisiminimus, atmintį, laukimą. Dailininkė žiūri į praeitį, dabartį ir ateitį. Kaip tik į šį laiką ciklą įjungti vielos apskritimai, raitai simboliškai išreiškia nesibaigiančią laiko tėkmę, jo amžinumą. Ji puikiai išgauna įvairių dienos ir metų laikų nuotaikas.

Kitai serijai dailininkė panaudoja virvelę, kaip pagrindinį išraiškos elementą. Su virvelės linija ir spalva autorė išgauna įvairius nuotaikas, kaip laimę, skausmą, apgavystę, liūdesį, įtarimą, ramumą.

Apžvelgę dailininkės Jūratės Bigelytės-Silverman meno darbų parodą, pastebėjome jai savitą techniką, spontaniškų, drasių spalvų ir formų išraiškių paveikslus. Nepaprastu energingumu, darbštumu ir vaizduote dailininkė sukūrė gausų skaičių darbų, kuriuose atsispindi abstraktizmo ekspresionistė menininkė.

Saulė Jautokaitė